

YHTEISTYÖN AVAIMET

Toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien
moniammatilliseen yhteistyöhön

Sohvi Koski ja Tanja Koskiniemi
Opinnäytetyö, kevät 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Länsi, Turku
Viittomakielentulkin koulutusohjelma
Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Koski, Sohvi & Koskiniemi, Tanja.

Yhteistyön avaimet. Toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puheterapeutin moniammatilliseen yhteistyöhön.

Diak Länsi, Turku. Kevät 2011, 49 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikoulu. Viittomakielentulkin koulutusohjelma, viittomakielentulkki (AMK)

Tämä opinnäytetyö on kehittämishanke, jonka tavoitteena oli laatia toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Tällä hetkellä näiden kahden ammattiryhmän välinen yhteistyö on vähäistä. Toimiva yhteistyö lisää tukiviittomien perheopetuksen laatua, ja yhteistyön avulla opetus vastaa paremmin perheen tarpeisiin.

Tietoa yhteistyön kehittämisen tarpeista ja keinoista sekä yhteistyömuotojen tämänhetkisestä tilanteesta kerättiin kahdesta ryhmäkeskustelutilaisuudesta, jotka järjestettiin helmikuussa 2011 Turussa ja Helsingissä. Tilaisuuksiin osallistui sekä tukiviittomaopettajia että puheterapeutteja.

Ryhmäkeskusteluissa kävi ilmi, että yhteistyö koetaan tarpeelliseksi. Tukiviittomaopettajat kaipaavat puheterapeutin ammatillista näkemystä erityisesti lapsen kommunikoinnin haasteista. Tämä tieto vaikuttaa opetuksen suunnitteluun ja sisältöön. Myös puheterapeuteilla saattaa olla toiveita opetuksen sisällöstä. Opetuksen päätyttyä puheterapeuttien on tärkeää saada tietoa opetuksen sujumisesta, koska he tekevät suosituksen mahdollisesta jatko-opetuksesta. Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien on hyvä keskustella myös esimerkiksi opetusmateriaaleista, perheen erityistarpeista tai opetuksen keskeytymisestä. Toisen työnkuvaan liittyvä tiedonvaihto voi joskus myös olla tarpeen.

Ryhmäkeskustelujen pohjalta laadittiin toimintamalli, jonka tavoitteena on helpottaa tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyön käynnistämistä. Toimintamalli sisältää konkreettisia ohjeita, millainen yhteydenpito on olennaista opetuksen eri vaiheissa. Toimintamallin osaksi laadittiin myös perheeltä pyydettyä yhteydenpidon suostumuslomake sekä tukiviittomien opetuksen palautelomake. Toimintamallista tehtiin PDF-muotoinen dokumentti, joka jaettiin sähköisesti kummallekin ammattiryhmälle. Toimintamalli on suuntaa antava työväline, jonka tukiviittomaopettaja tai puheterapeutti voi ottaa käyttöön parhaaksi katsomallaan tavalla. Toivottavaa kuitenkin on, että toimintamalli muodostaisi alalle vakiintuneen yhteistyön käytännön.

Asiasanat: moniammatillinen yhteistyö, toimintamalli, puheterapeutit, tukiviittomaopettajat

ABSTRACT

Koski, Sohvi and Koskiniemi, Tanja.

Keys to Cooperation. Operating Model for Interprofessional Cooperation between Speech Therapists and Teachers of Sign Supported Speech.

49 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Turku, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Program in Sign Language Interpretation. Degree: Sign Language Interpreter.

This thesis is a development project. Its goal was to establish an operating model for developing the cooperation between speech therapists and teachers of sign supported speech. At the moment, there is a lack of cooperation between these two professions. Well functioning cooperation increases the quality of the teaching of sign supported speech. The teaching is given in the families with a child needing augmentative and alternative communication. The inter-professional cooperation makes it easier for the teacher to answer to the family's needs.

Information concerning the needs and ways of cooperation was collected from two discussion groups that were organized in Turku and in Helsinki. Representatives from both professions took part in these gatherings.

In the discussion groups it became clear that cooperation is needed. Teachers need speech therapists' expertise, especially in issues involving the child's communicational difficulties. This information has an influence on the teacher's educational plan. Speech therapists might also have ideas concerning the content of the teaching. After the teaching period, it is very important that the speech therapists get informational feedback, because they will evaluate if the family needs another teaching period. Teachers and speech therapists should also discuss matters such as the teaching materials, special needs of the family or, for example, the interruption of teaching. Sometimes also information concerning the job description of the other professional is needed.

The discussion groups were groundwork for the operating model. The goal of the model is to ease the start-up of cooperation between speech therapists and teachers of sign supported speech. The operating model gives concrete advice on which kind of communication is essential at various stages of the teaching period. Forms of parental consent and teacher's feedback were made as part of the operating model. The model was made as electronic PDF-document that was distributed for both professional groups. The operating model is a suggestive tool that can be adapted to the user's needs. However, the aim is that the operating model will create a well-established practice of cooperation to this field.

Keywords: interprofessional cooperation, operating model, speech therapists, teacher of sign supported speech

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUKIVIITTOMAT PUHETTA TUKEVANA JA KORVAAVANA KOMMUNIKAATIOMENETELMÄNÄ	8
2.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio	8
2.2 Tukiviittomat	9
2.3 Tukiviittomia käytäviä ryhmiä	10
3 TUKIVIITTOMIEN PERHEOPETUS	12
3.1 Tukiviittomien perheopetuksen myöntäminen	12
3.2 Tukiviittomien perheopetuksen tavoitteet ja muodot	12
4 PUHETERAPEUTTI JA TUKIVIITTOMAOPETTAJA KIELEN KUNTOUTTAJINA.....	14
4.1 Puheterapeutti	14
4.2 Tukiviittomaopettaja.....	15
5 MONIAMMATILLISUUS TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN VÄLILLÄ	18
5.1 Moniammatillinen yhteistyö	18
5.2 Kuntoutustyöryhmä moniammatillisen yhteistyön muotona	18
5.3 Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmä	19
6 TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN VÄLISET RYHMÄKESKUSTELUT	21
7 RYHMÄKESKUSTELUJEN YHTEENVETO.....	23
7.1 Yhteydenpidon lähtökohdat.....	23
7.2 Yhteydenpidon aiheet.....	24
7.3 Työpariajattelu	27
7.4 Opetusmateriaalit	27

7.5 Perhe osana yhteistyötä	28
7.6 Tukiviittomaopettajan osallistuminen kuntoutustyöryhmään.....	29
8 TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN MONI-AMMATILLISEN YHTEISTYÖN TOIMINTAMALLI	31
8.1 Toimintamalli.....	31
8.2 Suostumuslomake	33
8.3 Palautelomake.....	33
9 POHDINTA.....	35
LÄHTEET.....	37
LIITTEET.....	40
LIITE 1: Keskustelupohja	
LIITE 2: Yhteistyön avaimet	

1 JOHDANTO

Tukiviittomaopettajat ja puheterapeutit työskentelevät molemmat kielihäiriöisten lasten perheiden kanssa, mutta näiden kahden ammattiryhmän välistä yhteistyötä on kuitenkin hyvin vähän. Asiasta on viime aikoina noussut kyseisillä ammattialoilla keskustelua, koska yhteistyön kehittämiseksi koetaan olevan tarvetta.

Toimiva yhteistyö tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välillä helpottaa kummankin ammattiryhmän työtä. Ongelmana tällä hetkellä kuitenkin on, että yleensä tieto ei kulje näiden ammattiryhmien välillä. Tukiviittomaopettajat eivät saa puheterapeutin asiantuntijuutta lapsen kommunikaatiosta opetuksen suunnittelun tueksi. Puheterapeutit suosittelevat perheelle tukiviittomaopetusta, mutta jäävät puolestaan usein pimentoon siitä, miten tukiviittomien perheopetus on lopulta sujunut. Tiedonvaihtoa tarvittaisiin sekä opetusjakson alkaessa että päättyessä. Tiedonvaihdon kautta tukiviittomaopetus vastaisi paremmin perheen tarpeisiin.

Turussa on toiminut tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välinen yhteistyöryhmä syksystä 2010 lähtien. Ryhmän tavoitteena on kehittää tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välistä yhteistyötä. Olemme opinnäytetyömme puitteissa saaneet olla mukana työryhmän tapaamisissa alusta lähtien. Työelämälähtöisen opinnäytetyömme aihevalinta tarkentui näiden tapaamisten myötä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Järjestimme Turussa ja Helsingissä ryhmäkeskustelutilaisuudet, joihin kutsuimme sekä tukiviittomaopettajia että puheterapeutteja. Keskusteluissa pohdimme yhdessä, millaista yhteistyötä näiden kahden ammattiryhmän välillä tällä hetkellä on ja miten yhteistyötä tulisi kehittää. Toimintamallin laadimme keskustelujen pohjalta. Toimintamallin tavoite on helpottaa tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyön käynnistämistä. Se sisältää konkreettisia ohjeita yhteistyön eri vaihei-

siin. Vaikka toimintamalli on vain suuntaa antava työväline, toivottavaa kuitenkin on, että toimintamalli muodostaisi alalle vakiintuneen yhteistyön käytännön.

2 TUKIVIITTOMAT PUHETTA TUKEVANA JA KORVAAVANA KOMMUNIKAA-TIOMENETELMÄNÄ

2.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio

Ihmisen ensisijainen kommunikaatiokeino on puhe, jota monet ei-kielelliset ilmaisukeinot vahvistavat. Puhekyky voi kuitenkin eri syistä viivästyä tai jäädä kehittymättä. Puhekyvyn voi myös osittain tai kokonaan menettää. Näissä tilanteissa voidaan turvautua puhetta tukevaan tai korvaavaan kommunikointiin, josta Suomessakin on alettu käyttää kansainvälistä lyhennettä AAC (Augmentative and Alternative Communication). (Huuhtanen 2001, 7.)

Puhetta tukeva kommunikointi (augmentative communication) täydentää tai tukee puhetta. Tässä kommunikoinnin muodossa korostetaan nimenomaan puheilmaisun edistämistä ja täydentämistä. Puhetta korvaavaa kommunikointia (alternative communication) puolestaan käytetään silloin, kun ihminen kommunikoi muilla keinoilla kuin puheella. Tällöin voidaan käyttää esimerkiksi viittomia, graafisia merkkejä, morseaakkosia tai kirjoitusta. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 20.)

Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointijärjestelmät voidaan jakaa manuaalisiin, graafisiin ja kosketeltaviin merkkeihin. Manuaalisia merkkejä ovat viittomat. Graafisiin merkkeihin kuuluvat kuviin perustuvat merkit, kuten bliss-symbolit, PCS (Picture Communication Symbols) tai piktogrammit. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 20–21.) Bliss-symbolit muodostuvat muutamista geometrisista peruskuvioista, kaarista ja pisteistä. Symboleista koostetaan ruudukon muotoinen kommunikointitaulu, jota osoittamalla puhevammaisen henkilö kommunikoi. (Huuhtanen 2001, 83–84.) Piktogrammit ovat piirroksia, joissa on valkoinen siluetti mustalla pohjalla, ja PCS -kuvat ovat yksinkertaisia, mustavalkoisia ääriiviipiirroksia, joiden ala- tai yläpuolelle on kirjoitettu kuvan merkitysvastine (von Tetzchner & Martinsen 2000, 30–31). Kosketeltavat merkit voivat olla merkkijärjestelmiä, joiden käytössä hyödynnetään myös tuntoaistia. Merkkejä voi tutkia fyysisesti, käsitellä ja liikutella. Tällaisia ovat esimerkiksi Premackin

sanapalikat. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 38–39.) Kosketeltaviin merkkeihin lukeutuu myös esinekommunikaatio. Esineitä käytetään tilannesignaaleina kertomassa tulevasta tapahtumasta. Lapselle annetaan esimerkiksi lusikka merkiksi siitä, että aletaan syödä tai lapanen uloslähdön merkiksi. (Papunet i.a.)

Jakoa voidaan tehdä myös avusteiseen ja ei-avusteiseen kommunikointiin sen perusteella, miten kommunikoija tuottaa ilmaisussaan käyttämänsä merkit. Avusteista kommunikointia ovat sellaiset kommunikoinnin muodot, joissa kielellistä ilmausta ei tuoteta itse vaan merkit valitaan. Tällaisia kommunikointikeinoja ovat esimerkiksi graafiset merkit, osoitustaulut ja puhelaitteet. Ei-avusteisessa kommunikoinnissa ihminen muodostaa kielelliset ilmaukset itse esimerkiksi viittomin. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 20–21.)

2.2 Tukiviittomat

Tukiviittomat ovat puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiomenetelmänä hyvin yleinen. Tukiviittomisella tarkoitetaan puheen tai puheen tapailun tukemista samanaikaisesti viittovilla viittomamerkeillä. Tukiviittomat ovat viittomakielistä lainattuja viittomia. Viittomakielen sääntöjä tai rakenteellisia seikkoja ei kuitenkaan lainata, kun käytetään tukiviittomia. Toki viittomista voidaan elävöittää ja selkeyttää viittomakielen rakenteen piirteillä, kuten osoittamisella, tilankäytöllä ja ilmeillä. Tukiviittomista saatetaan käyttää myös termejä puhetta vahvistavat viittomat, avainviittomat tai selkoviittomat. (Autio & Ylijoki i.a., 9.)

Tukiviittomien käytössä olennaista on, että viittomia käytetään aina samanaikaisesti puheen kanssa. Näin puheviestin ymmärtäminen helpottuu, koska puheen rytmi hidastuu, puhe selkiytyy ja puheen tärkeimmät sanat painottuvat automaattisesti. Tukiviittottaessa ylimääräiset täytesanat jäävät helposti pois, joten puheen sisältö myös yksinkertaistuu. Kaikkia puheen sanoja ei viitota, vaan puheen tueksi viitotaan vain sisällön kannalta olennaisimmat sanat. Viitottujen sanojen määrä ja niiden valinta riippuu esimerkiksi siitä, minkälainen lapsen kielellinen ongelma on ja miten se vaikuttaa perheen vuorovaikutukseen. (emt. i.a., 9.)

Tukiviittomien tarkoituksena on helpottaa lapsen ilmaisua ja antaa hänelle mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa silloin, kun puheen kehitys on viivästynyt tai puhe on epäselvää. Useilla tutkimuksilla on voitu osoittaa, että tukiviittomien käytöllä on myönteisiä vaikutuksia puheen kehitykseen. On todettu, että lapset, joilla on kielenkehityksen häiriöitä, ovat vahvempia visuaalisen kuin auditiivisen tiedon hahmottamisessa, tuottamisessa tai näissä molemmissa. Viittomat eivät poissulje muiden kommunikointimenetelmien käyttöä. (Autio & Ylijoki i.a., 10.)

2.3 Tukiviittomia käyttäviä ryhmiä

Puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointikeinoa tarvitsevat lapset voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Nämä ryhmät ovat ilmaisukieliryhmä, tukikieliryhmä sekä korvaavan kielen ryhmä. Lapsen kuuluminen johonkin näistä ryhmistä määräytyy sen perusteella, mikä puhetta korvaavan kommunikoinnin päätehtävänä on. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 80.) Kehitykselliset kielihäiriöt, liikunta- ja kehitysvammaisuus, autismi ja Rettin oireyhtymä ovat tavallisimpia syitä puhetta tukevan ja korvaavan kommunikoinnin tarpeeseen (emt. 2000, 84–101).

Ilmaisukieliryhmään kuuluvilla lapsilla on vaikeus ymmärtää toisten ihmisten puhetta ja vaikeus saada itsensä ilmaistuksi puhutulla kielellä. CP-vammaiset lapset kuuluvat usein tähän ryhmään. Ilmaisukieliryhmän kuntoutuksen tavoitteena on löytää lapselle sellainen kommunikointimuoto, joka jää pysyväksi. Jos tähän ryhmään kuuluvalle lapselle valitaan korvaavaksi kommunikointimuodoksi tukiviittomat, on tärkeää, että häntä opetetaan myös ymmärtämään niitä. (emt. 2000, 80.)

Tukikieliryhmä jaetaan kahteen alaryhmään: kehitykselliseen ja tilanteiseen ryhmään. Kehitykselliseen ryhmään kuuluvilla lapsilla puhetta tukevan tai korvaavan kommunikointimuodon tärkein tavoite on puheen kehittäminen. Sen ei ole tarkoitus jäädä pysyväksi kommunikointimenetelmäksi, vaan sen tarkoituksena on vahvistaa puheen ymmärtämistä ja tukea lapsen omaa ilmaisua. Kehi-

tykselliseen ryhmään kuuluvat esimerkiksi lapset, joilla on kehityksellinen kielellinen erityisvaikeus (entinen dysfasia), tai lapset, joilla on Downin oireyhtymä. Tilanteiseen ryhmään kuuluvat lapset, jotka ovat oppineet puhumaan, mutta heidän on vaikea saada itsensä ymmärretyksi. Tässäkään tilanteessa puhetta korvaava kommunikointimuoto ei ole pysyvä. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 81–82.)

Korvaavaan kielen ryhmään kuuluville lapsille puhetta korvaavasta kommunikointimuodosta tulee pysyvä, eli se jää käyttöön koko elämän ajaksi. Tavoitteena on, että puhetta korvaavasta kommunikointimuodosta tulee lapselle äidinkielen veroinen kommunikointimuoto. Myös lapsen lähipiiriin tulee tavallisesti käyttää korvaavaa kommunikointimuotoa lapsen kanssa. Ominaista tälle ryhmälle on, että siihen kuuluvat henkilöt käyttävät kommunikoidessaan puhetta hyvin vähän tai eivät lainkaan. Korvaavan kielen ryhmään kuuluu muun muassa autistisia ja älyllisesti vakavasti kehitysvammaisia lapsia. (emt. 2000, 82–83.)

3 TUKIVIITTOMIEN PERHEOPETUS

3.1 Tukiviittomien perheopetuksen myöntäminen

Tukiviittomaopetusta myönnetään perheelle sopeutumisvalmennuksena vammaispalvelulain perusteella. Lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä toimia yhteiskunnan yhdenvertaisena jäsenenä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia esteitä. Palveluiden myöntäminen vammaisuuden perusteella edellyttää, että vamma tai sairaus tuottaa pitkäaikaisia ja erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisen elämän toiminnoista. Opetusta anottaessa perheellä on oltava lääkärin lausunto lapsen sairaudesta tai vammasta. Lisäksi tarvitaan lausunto tukiviittomaopetuksen tarpeellisuudesta. Sen tekee yleensä puheterapeutti tai lääkäri. (Autio & Ylijoki i.a., 15.)

Tukiviittomien opetus kuuluu määrärahasidonnaisiin palveluihin, joita kunta myöntää määrärahojensa mukaisesti. Opetukseen myönnetyt tuntimäärät vaihtelevat paljon kunnittain. (Autio & Ylijoki i.a., 15.) Opetuksen kokonaispituus vaihtelee noin 10 ja 50 opetuskerran välillä. Yleisimmin yksi opetuskerta on yhden tai kahden oppitunnin pituinen. Opetuskertojen määrä riippuu lapsen tarpeista, puheterapeutin suosituksesta ja sosiaalitoimen päätöksestä. Puheterapeutti tai lääkäri arvioi jatketaanko opetusta ensimmäisen opetusjakson jälkeen. Opetuspäätöksiä saatetaan ketjuttaa useampia, ja opetus saattaa jatkua monenkin vuoden ajan. (Joutsia 2009, 18.)

3.2 Tukiviittomien perheopetuksen tavoitteet ja muodot

Tukiviittomien perheopetusta annetaan perheissä, joissa lapsi tarvitsee tukiviittomia puhetta tukevana tai korvaavana kommunikaatiomenetelmänä. Tavoitteena on opettaa tukiviittomia lapsen vanhemmille, sisaruksille, isovanhemmille ja muulle lähipiirille, jotta lapsen kommunikointi heidän kanssaan helpottuisi. (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 100.) Opetusta voidaan antaa myös lapsen kanssa työskenteleville henkilöille, kuten päivähoitohenkilöstölle, avustajille ja

kuntouttavalle henkilöstölle. Näin tukiviittomia käytettäisiin lapsen arjessa myös kodin ulkopuolella. (Satu Rantamäki, henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2011.)

Tukiviittomien perheopetusta annetaan joko perheen kotona tai ryhmämuotoisena opetuksena. Ryhmäopetus kokoaa useita perheitä saman opetuksen ääreen. Joissain kunnissa tukiviittomien perheopetus pyritään järjestämään ensisijaisesti ryhmämuotoisena opetuksena. (Karoliina Joutsia, henkilökohtainen tiedonanto 28.3.2011.)

Kotona annettava opetus ja ryhmäopetus ovat tilanteina erilaisia. Kotona annettava opetus on joustavaa, sillä opettaja ja perhe sopivat keskenään jokaisen opetuskerran ajankohdasta (Kantti.net i.a.). Kun opetusta annetaan vain yhdelle perheelle, opettajan on helpompi vastata kyseisen perheen tarpeisiin. Toisaalta ryhmäopetuksen etuna on, että perheet voivat vaihtaa kokemuksia ja saada vertaistukea muilta vastaavassa tilanteessa olevilta perheiltä. (Satu Rantamäki, henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2011.) Joka tapauksessa tukiviittomien perheopetukseen ei ole olemassa yhtä oikeaa opetussuunnitelmaa tai menetelmää, joka toimisi tilanteessa kuin tilanteessa (Autio & Ylijoki i.a., 12). Tukiviittomien perheopetuksesta käytetään myös esimerkiksi nimityksiä viittomien koti-opetus tai kommunikaatio-opetus. Tässä opinnäytetyössä käytämme nimitystä tukiviittomien perheopetus.

4 PUHETERAPEUTTI JA TUKIVIITTOMAOPETTAJA KIELEN KUNTOUTTAJINA

4.1 Puheterapeutti

Puheterapeutti on terveydenhuollon ammattihenkilö, joka on valmistuttuaan merkitty Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valviran terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin. Puheterapeutiksi voi kouluttautua logopedian koulutusohjelmassa Helsingin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistossa sekä Åbo Akademiassa. Puheterapeutit voivat työskennellä terveyskeskuksissa ja sairaaloissa tai yksityisinä ammatinharjoittajina. Muita mahdollisia työpaikkoja puheterapeuteille voivat olla päiväkodit, perheneuvolat, erityiskoulut, kuntoutuslaitokset sekä kehitysvammahuollon toimipisteet. (Suomen Puheterapeuttiliitto ry i.a.)

Puheterapeutin asiakkaana voi olla lapsi, jolla on kielen kehityksen erityisvaikeus tai aikuinen, joka on onnettomuuden tai sairauden seurauksena menettänyt kommunikaatio- tai puhekykynsä. Puheterapeutin työhön kuuluu puhe- ja kommunikaatiohäiriöisten asiakkaitten tutkiminen, hoito sekä kuntoutus. Kuntoutuksen tavoitteena on poistaa, lieventää tai ehkäistä kommunikaation, puheen, kielen tai nielemisen ongelmia. (Ammattinetti i.a.; Suomen Puheterapeuttiliitto ry i.a.)

Puheterapeutti laatii tutkimusten ja arvion perusteella asiakkaalle kuntoutussuunnitelman sekä vastaa asiakkaan omaisten puheterapiaan liittyvästä ohjauksesta. Puheterapian pituus vaihtelee lyhyistä neuvonta- ja seurantajaksoista pitkään, vuosia kestävään kuntoutukseen. Konsultointi, tiedottaminen ja eri yhteistyötahojen kanssa käytävä yhteydenpito on myös osa puheterapeutin työtä. (Ammattinetti i.a.)

Tukiviittomat ovat yksi vaihtoehto, kun puheterapeutit valitsevat asiakkaalleen sopivaa puhetta tukevaa tai korvaavaa kommunikaatiomenetelmää. Jos puheterapeutin mielestä asiakkaan kielellisen kuntoutumisen kannalta olisi hyödyllistä

käyttää tukiviittomia, hän voi kirjoittaa asiakkaan kotikuntaan suosituksen tukiviittomien perheopetuksesta. (Autio & Ylijoki 2005, 15; Suomen Puheterapeutti-liitto ry i.a.) Useimmiten suositteleva puheterapeutti osallistuu lapsen kuntoutussuunnitelman laadintaan osana kuntoutustyöryhmää. Suositteleva ja hoitava puheterapeutti voivat olla sama henkilö, mutta melko usein tukiviittomien perheopetusta suositteleva puheterapeutti on eri kuin hoitava puheterapeutti. Yleensä hoitava puheterapeutti on yksityinen ammatinharjoittaja ja suositteleva puheterapeutti puolestaan työskentelee julkisessa terveydenhuollossa. (Minna Vironmäki, henkilökohtainen tiedonanto 2011.)

4.2 Tukiviittomaopettaja

Tukiviittomaopettaja on yleensä ammattikorkeakoulusta valmistunut viittomakielentulkki tai opistotason viittomakielen ohjaaja, joka on suorittanut viittomien opetuksen pedagogiset opinnot (Autio & Ylijoki i.a. 16). Myös opistotason koulutuksen suorittanut viittomakielentulkki voi toimia tukiviittomaopettajana. Viittomakielentulkkin opistotasoinen koulutus muuttui ammattikorkeakoulutasoiseksi koulutukseksi syksyllä 1998. (Hynynen ym. 2010, 19–20.) Kuurojen vanhempien kuulevat lapset, jotka ovat suorittaneet esimerkiksi puheterapeutin, erityisopettajan tai opetusalan koulutuksen, voivat myös opettaa tukiviittomia. Tukiviittomaopettajan nimike ei ole virallinen, eivätkä laki tai muut viralliset lähteet määrittele, kuka tukiviittomia saa opettaa. (Autio & Ylijoki i.a. 16.) Tukiviittomaopettajasta käytetään muun muassa nimityksiä tukiviittomien opettaja, viittomien kotiopettaja, viittomien perheopettaja ja viittomakommunikaatio-opettaja. Tässä opinnäytetyössä käytämme sanaa tukiviittomaopettaja.

Viittomien opetuksen pedagogiset opinnot voi suorittaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun toimipaikassa sekä Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Helsingissä ja Kuopiossa (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.; Humak - opinto-opas 2010–2011). Nykyään opettamiseen vaaditaan tukiviittomien pedagogiset opinnot, jotka ovat erikseen valittavia vaihtoehtoisia ammattiopintoja. Ennen vuotta 2000 opettajan pätevyys oli automaattinen valmistuneille viit-

tomakielen tulkeille, koska silloin opetussuunnitelmaan sisältyi kaikille pedagogiikkaan liittyviä opintoja. Tukiviittomien opettajana toimiminen on monelle viittomakielen tulkille sivutyö tulkkauksen ohella, mutta on myös tulkkeja, jotka tekevät pääsääntöisesti opetuksia. (Hynynen ym. 2010, 100). Tukiviittomaopettajilla ei ole omia ammattieettisiä sääntöjä, joten he soveltavat yleensä oman pohjakoulutuksensa mukaista ammattietiikkaa opettajan työssä (Trogen 2010, 16).

Tukiviittomaopettajat toimivat tavallisesti perheissä, joissa lapsella on jonkinlainen kielellinen erityisvaikeus, lapsi on kuuroutunut tai huonokuuloinen. Perheopetuksen lisäksi tukiviittomaopettaja voi opettaa tukiviittomia myös esimerkiksi kansalaisopistoissa. (Hynynen ym. 2010, 100.) Tietyt ammattiryhmät, jotka tarvitsevat tukiviittomia työssään, voivat saada tukiviittomaopettajalta heidän tarpeisiinsa suunniteltua kurssimuotoista opetusta. Tällaisia ammattiryhmiä ovat esimerkiksi päiväkodin työntekijät ja kehitysvammaohjaajat. Tavallisesti tukiviittomaopettajien työ on hyvin itsenäistä. Mitään virallista käytäntöä yhteistyöhön muiden ammattiryhmien kanssa ei ole, joten opettajat ovat tottuneet työskentelemään yksinään. (Satu Rantamäki, henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2011.)

Tukiviittomaopettajan tehtävänä ei ole ainoastaan opettaa perheelle tukiviittomakommunikaatiota. Tukiviittomaopettaja toimii perheelle myös mallina, miten tukiviittomakommunikaatio voidaan liittää perheen arkeen. Opettaja on tukiviittomakommunikaation asiantuntija ja kertoo perheelle, miten tukiviittomien käyttö tukee lapsen kielen kehitystä. Tämä on tärkeää, sillä vanhemmilla ei aina ole selkeää käsitystä tukiviittomista ja niiden käytön merkityksestä. (Autio & Ylijoki i.a., 16–17.)

Syksyllä 2010 vammaisten tulkkaukspalvelut siirtyivät kuntien alaisuudesta valtiolle eli tällä hetkellä tulkkaukspalveluita ylläpitää Kela (Kela 2009). Aiemmin tukiviittomaopetukset olivat kiinteästi liitoksissa tulkkaukspalvelujen kanssa ja ne välitettiin yleensä tulkkikeskusten kautta (Karoliina Joutsia 28.3.2011). Tulkkaukspalvelujen valtiollistamisen jälkeen tukiviittomien opetus jäi vielä kuntien vastuulle. Uusi tilanne on aiheuttanut sen, että kunnilla on epätietoisuutta, mitä kautta tukiviittomaopetusta voi tilata. (Trogen 2010, 16.) Tällä hetkellä mikään

taho ei ole ottanut vastuulleen tukiviittomaopettajarekisterin kokoamista ja ylläpitoa (Karoliina Joutsia 28.3.2011).

5 MONIAMMATILLISUUS TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN VÄLILLÄ

5.1 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisuus voidaan selittää kahdella tavalla. Sillä voidaan tarkoittaa henkilöä, jolla on asiantuntijatasoista osaamista usealta eri alalta, ja hän voi siten toimia moniammatillisesti. Myös eri ammattiryhmien asiantuntijoiden yhteistyötä voidaan kutsua moniammatillisuudeksi. (Metteri 1996, 9–10.) Opinnäytetyössämme käytämme moniammatillisuus-käsitettä jälkimmäisessä merkityksessä. Moniammatillisessa yhteistyössä liikkeelle panevana tekijänä on tavallisesti asiakaslähtöisyys (Isoherranen 2008, 29).

Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on saavuttaa yhteinen päämäärä. Onnistuneen yhteistyön edellytyksenä on avoin kommunikaatio ja vuorovaikutus sekä oman näkemyksen ja asiantuntijuuden esilletuominen. Moniammatillisessa yhteistyössä olennaista on yhteistyöhön osallistuvien osapuolten valmius soveltaa tietoa, jakaa sitä ja kehittää sen pohjalta uutta. (Rekola 2008, 15–17.)

Kihlmanin (2005, 102) mukaan moniammatillista työtä tulisi tehdä, mutta resursseja tähän on vaikea löytää. Toimiakseen ja kehittyäkseen moniammatillinen yhteistyö vaatii jonkinlaisen valmiin rakenteen, joka tukee toimintaa. Se ei saa kuitenkaan olla liian yksityiskohtainen ja kontrolloiva, vaan sen on oltava joustava ja vastattava ammattiryhmien tarpeisiin. Tämän opinnäytetyön osana tehty toimintamalli vastaa tällaista moniammatillisen yhteistyön pohjaa.

5.2 Kuntoutustyöryhmä moniammatillisen yhteistyön muotona

Puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiota tarvitsevan lapsen kuntoutuksesta vastaa kuntoutustyöryhmä. Kuntoutustyöryhmällä tarkoitetaan moniammatillista ryhmää, johon kuuluu tilanteesta riippuen esimerkiksi lääkäri, kuntoutusohjaaja tai sosiaalityöntekijä, puheterapeutti, psykologi, fysioterapeutti, toimintaterapeutti, sairaanhoitaja sekä lastenhoitaja. Jokaisella heistä on oma teh-

tävänsä ryhmässä. Kuntoutustyöryhmän tarkoituksena on suunnitella lapselle tehtävät tutkimukset lapsen kehitysongelmien perusteella. Lapsen yksilölliset tarpeet, lapsen kehityskyky sekä perheen ja ympäristön voimavarat ohjaavat kuntoutustyöryhmän suunnittelutyötä. Hoito- ja kuntoutussuunnitelma laaditaan 1–3 vuodeksi kerrallaan. (Turun yliopistollinen keskussairaala 2005.)

Puheterapeutin tehtävänä kuntoutustyöryhmässä on arvioida lapsen kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja, kielellisiä taitoja, puheen- ja äänentuottoa sekä tarvittaessa myös syömis- ja nielemistaitoja. Puheterapeutti suunnittelee ja seuraa puheterapeuttista kuntoutusta sekä puhetta tukevien tai korvaavien kommunikointitapojen toimivuutta. (Turun yliopistollinen keskussairaala 2005.)

Joskus tukiviittomaopettajan on hyödyllistä osallistua kuntoutustyöryhmän tapaamisiin (Karoliina Joutsia, henkilökohtainen tiedonanto, 3.3.2011). Tapaamisissa opettajan on mahdollista saada tarkempaa tietoa puheterapeutilta lapsen kielellisestä tasosta. Fysioterapeutilta opettaja voi saada tietoa lapsen mahdollisista motorisista ongelmista, jotka vaikuttavat tukiviittomien käyttöön. (Turun yliopistollinen keskussairaala 2005.) Tukiviittomaopettaja puolestaan voi tiedottaa kuntoutustyöryhmää tukiviittomaopetuksen tilanteesta. Jollei opettaja koe tarvetta osallistua kuntoutustyöryhmän tapaamisiin, hän voi pyytää perheeltä nähtäväksi lapsen kuntoutussuunnitelman ja puheterapeutin suosituksen tukiviittomien opetuksesta. (Karoliina Joutsia, henkilökohtainen tiedonanto, 3.3.2011.)

5.3 Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmä

Turussa on toiminut tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmä syksystä 2010 lähtien. Idea työryhmän perustamisesta sai alkunsa Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) Turun toimipaikassa järjestetyllä tukiviittomakurssilla. Kurssilla ilmeni tarve näiden ammattiryhmien väliseen tiedonvaihtoon. Diakin sekä Suomen Puheterapeuttiliiton Varsinais-Suomen ja Ahvenanmaan paikallisosaston yhteistapaamisessa päätettiin perustaa yhteistyöryhmä, jossa on mukana tukiviittomaopettajia sekä puheterapeutteja. (Karoliina Joutsia, henkilö-

kohtainen tiedonanto 28.3.2011.) Ryhmän puheterapeutit tulevat eri tahoilta, kuten Aivoliitosta (entisestä Aivohalvaus- ja dysfasialiitosta), Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekista, Turun yliopistollisen keskussairaalan lastenklinalta ja kuulokeskuksesta sekä Turun kaupungin terveys- ja sosiaalitoimesta (Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 26.10.2010). Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien lisäksi työryhmän viimeisimmässä tapaamisessa oli mukana myös edustaja Turun kaupungin sosiaalitoimesta (Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 2.3.2011). Työryhmän tavoitteena on kehittää tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin välistä yhteistyötä sekä parantaa tukiviittomien perheopetuksen laatua (Karoliina Joutsia, henkilökohtainen tiedonanto 28.3.2011).

Yhteistyöryhmä on kokoontunut keskustelemaan tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyön kehittämisestä vuoden 2011 maaliskuuhun mennessä kolme kertaa. Työryhmän tapaamisissa on todettu, että yhteydenotot tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välillä ovat harvinaisia. Erityiseksi ongelmaksi on osoittautunut se, että tukiviittomaopetussuosituksen antamisen jälkeen voi tiedonkulku suosittellevalle puheterapeutille katketa täysin. Puheterapeutti ei välttämättä saa lainkaan tietoa siitä, onko opetus alkanut, kuka on toiminut perheessä opettajana tai miten opetus perheessä on sujunut. (Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 26.10.2010; 1.12.2010; 2.3.2011.)

Yhteistyöryhmä järjestää lokakuussa 2011 seminaarin, johon kutsutaan Varsinais-Suomen alueella toimivia tukiviittomaopettajia ja puheterapeutteja. Tilaisuuteen ovat tervetulleita myös kuntien sosiaalityöntekijät, jotka tekevät päätöksiä tukiviittomaopetuksen myöntämisestä perheelle. Seminaarissa muun muassa tiedotetaan ammattiryhmien työnkuvasta ja esitellään tämän opinnäytetyön osana tehty moniammatillisen yhteistyön toimintamalli. (Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 2.3.2011.)

6 TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN VÄLISET RYHMÄKESKUSTELUT

Osana opinnäytetyötämme pääsimme osallistumaan luvussa 5.3 mainittuun tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmään. Työryhmän tapaamisissa saimme tietoa siitä, millaista yhteistyötä tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välillä tällä hetkellä on ja miten sitä halutaan kehittää. Opinnäytetyön ohjaajan kanssa käydyissä keskusteluissa sekä työryhmän tapaamisissa kävi ilmi tarve vakiintuneeseen yhteistyömalliin. Tämän vuoksi opinnäytetyömme aiheeksi muodostui toimintamallin laatiminen moniammatillisen yhteistyön tueksi.

Tietoa toimintamallin pohjaksi päätimme kerätä ryhmäkeskustelujen kautta. Näihin keskustelutilaisuuksiin kutsuimme sekä tukiviittomaopettajia että puheterapeutteja. Ryhmäkeskustelu oli sopiva tiedonkeruun muoto, koska opinnäytetyömme on muodoltaan kehittämishanke. Ryhmäkeskusteluissa osallistujilla oli mahdollisuus yhdessä vaihtaa näkemyksiä yhteistyön ongelmista ja tarpeista sekä ideoida erilaisia yhteistyön kehittämisen muotoja. Ryhmäkeskustelutilanne jo itsessään tuki moniammatillisuutta. Jos olisimme järjestäneet tiedonkeruun esimerkiksi yksilöhaastatteluina, asian käsittely olisi tuskin ollut yhtä hedelmällistä.

Alun perin tarkoituksena oli järjestää ryhmäkeskustelut Helsingissä, Turussa ja Seinäjoella. Lähetimme kutsut tilaisuuksiin sähköpostitse tukiviittomaopetusta tarjoavien yritysten ja puheterapeuttien ammattiliiton kautta. Pohjanmaalta emme saaneet riittävästi yhteydenottoja, joten päädyimme järjestämään keskustelutilaisuudet Turussa ja Helsingissä. Ryhmäkeskustelut järjestettiin helmikuussa 2011. Turussa osallistujia oli kuusi: kolme tukiviittomaopettajaa ja kolme puheterapeuttia. Helsingissä osallistujia ilmoittautui saman verran kuin Turkuun, mutta peruutusten jälkeen paikalla oli lopulta kolme osallistujaa: kaksi tukiviittomaopettajaa ja yksi puheterapeutti. Keskustelut videoitiin ja äänitettiin opinnäytetyön myöhempää työstämistä varten.

Valmistelimme ryhmäkeskusteluja varten keskustelupohjan (LIITE 1: Keskustelupohja), jonka lähetimme keskusteluihin osallistuville henkilöille etukäteen tutustuttavaksi. Keskustelupohja jaettiin eri teemoihin. Aiheina olivat yhteydenpito, yhteydenpidon kulku, muu tiedonvaihto, työpariajattelu, materiaalit, perhe sekä toimintamalli. Ryhmäkeskustelut haluttiin kuitenkin pitää mahdollisimman vapaamuotoisina, joten keskustelua ei tarvinnut rakentaa tiukasti keskustelupohjan ympärille.

Yhteydenpidosta tavoitteena oli selvittää yhteistyön nykytilannetta ja millaisen yhteydenpidon tukiviittomaopettajat ja puheterapeutit kokevat tarpeelliseksi. Yhteydenpidon kulun kannalta olennaista oli saada tietää, miten käytännössä yhteydenotot tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välillä tapahtuvat.

Turun tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmässä oli puhuttu puheterapeuttien tarpeesta saada tukiviittomaopetuksesta palautelomake. Tämän vuoksi ryhmäkeskusteluissa pyydettiin tukiviittomaopettajilta ja puheterapeuteilta ideoita palautelomakkeeseen kirjattavista asioista.

Muusta tiedonvaihdosta olennaista oli selvittää, mitä tukiviittomaopettajat ja puheterapeutit haluavat tietää enemmän toistensa työnkuvasta. Työpariajatteluun liittyen kysyttiin mahdollisista erityistilanteista, joissa tukiviittomaopettaja tai puheterapeutti on kokenut tarvetta kääntyä toisen ammattilaisen puoleen. Materiaaleja koskien selvitettiin opettajien tarvetta vaihtaa puheterapeutin kanssa ideoita eri opetusmateriaalien käytöstä.

Ryhmäkeskusteluissa oli tärkeä selvittää, miten perhe tulee huomioida tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välisessä yhteistyössä. Tarpeellista oli myös kartoittaa, ovatko tukiviittomaopettajat osallistuneet lapsen kuntoutustyöryhmään ja ovatko he kokeneet osallistumisen itselleen hyödylliseksi.

Koko keskustelupohja tähtäsi tarvittavien tietojen keräämiseen opinnäytetyön osana tehtävää toimintamallia varten. Tärkeää oli kuulla osallistujien mielipiteitä myös itse toimintamallista; koetaanko se hyödylliseksi työvälineeksi vai työtä rajoittavaksi tekijäksi.

7 RYHMÄKESKUSTELUJEN YHTEENVETO

7.1 Yhteydenpidon lähtökohdat

Keskustelutilaisuuksissa kävimme läpi, millaisia kokemuksia osallistujilla oli moniammatillisesta yhteistyöstä tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välillä. Yleisesti ottaen yhteydenpito on ollut vähäistä. Systemaattinen yhteydenpito tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin väliltä puuttuu. Jos perheellä on erityistarpeita tai opetusjakso on erityisen pitkä, yhteydenpito on ollut vakiintuneempaa.

Ennen opetuksen aloittamista tukiviittomaopettaja saa sosiaalitoimelta tietoa perheestä varsin vähän. Opettajalla saattaa olla tiedossa vain perheen nimi ja yhteystiedot siinä vaiheessa, kun hän aloittaa opetuksen. Lapsen diagnoosista hän tietää yleensä vain sen, onko kyseessä esimerkiksi kielellinen erityisvaikeus (aiemmin dysfasia), Downin syndrooma tai lapsi, joka käyttää sisäkorvaistutetta. Tämä tieto ei sinällään kerro vielä paljoakaan lapsen kommunikoinnin tasosta.

Yleisesti ottaen tukiviittomaopettajat saavat tietoa lapsen puheterapiaan liittyvistä asioista suoraan perheeltä. Perheeltä saatu tieto on kuitenkin varsin hajanaista, ja siitä puuttuu ammatillinen näkökulma. Perhe saattaa esimerkiksi kertoa pelkästään, miten heidän lapsensa käyttäytyy puheterapiassa. Tieto liikkuu pitkälti käytännön tasolla, eikä opettaja saa puheterapeutin ammatillista arviota oman työnsä tueksi. Tukiviittomaopettajan olisikin hyvä pyytää aina perheeltä nähtäväksi lapsen kuntoutussuunnitelma ja puheterapeutin tai muun ammattihenkilön suositus tukiviittomien opetuksesta. Tilanne on ongelmallinen myös puheterapeutille. Kun puheterapeutin tiedot opetuksesta jäävät vain perheen tiedonannon varaan, opetuksen sujumisesta ja yksityiskohdista on vaikea saada selkeää käsitystä.

7.2 Yhteydenpidon aiheet

Keskusteluissa kävi selkeästi ilmi tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteydenpidon moninaiset tarpeet. Opettajat kaipaavat yhteydenpitoa erityisesti opetuksen alkaessa. Tukiviittomaopettajat, jotka olivat olleet puheterapeuttiin yhteydessä, kokivat siitä olleen hyötyä esimerkiksi opetuksen suunnittelussa.

On ehdottomasti ollut apua [keskusteluista puheterapeutin kanssa] varsinkin opetuksen suunnittelussa. On myös jotenkin valmiimpi mennään [perheen luo], kun tietää vähän taustaa. Puheterapeutti on kertonut, että tässä mennään nyt suomen kielessä tai puheen kehityksessä, että olisi hyvä jos tekisit [opetuksessa] näin ja näin. Silloin pystyn tarkastelemaan sitä tilannetta ihan eri valossa. (Tukiviittomaopettaja)

Puheterapeutin näkemys lapsen kielen tasosta on ensiarvoisen tärkeää tietoa tukiviittomaopettajille. Joillain lapsilla saattaa olla esimerkiksi hyvä perussanasto, mutta käsitteiden ymmärtäminen tuottaa hankaluuksia. Yleensä opettajat pyrkivät yksin miettimään opetuksen tavoitetta, vaikka puheterapeutilla voisi olla selkeä näkemys siitä, mikä opetuksessa olisi perheen kannalta olennaista. Tieto ei vain välity tämänhetkisessä tilanteessa, jossa tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välinen yhteistyö on puutteellista.

Lähinnä on puhuttu, että mitä minä teen ja mitä asioita me käsitellään opetuksessa ja mitä asioita käsitellään ja tehdään puheterapiassa. Ja voisiko ne olla jotenkin synkassa keskenään. Ja mitä osa-alueita puheterapeutti katsoo, että kannattaisi nyt ehdottomasti tässä kohtaa vahvistaa. – – jos on vaikka suomen kielessä implanttitapauksessa joitain tiettyjä rakenteita, vaikka sijamuotojen opettelua, niin millä tavalla viittomisella pystyttäisiin mahdollisimman hyvin vahvistaa myös sitä suomen kielen ilmaisua. (Tukiviittomaopettaja)

Opetuksen alkaessa muita tärkeitä keskustelun aiheita tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin välillä ovat esimerkiksi viittomavalinnat. Kummankin on hyvä olla tietoinen, mitä viittomia perheelle opetetaan. Tilanteissa, jossa samalle sanalle on monta eri viittomaa, on hyvä valita vain yksi viittoma, jota käytetään niin puheterapiassa kuin kotona. Tässä asiassa voitiin keskustelutilaisuudessa havaita näkökulmaeroja ammattikuntien välillä. Tukiviittomaopettajat korostavat enemmän viittoman oikeellisuutta siinä missä puheterapeuteille tärkeää on taa-

ta edes jonkinasteinen viestin perillemeno kommunikaation mahdollistamiseksi. Viittoman oikeellisuudella on puolestaan se merkitys, että lapsi tulisi ymmärretyksi myös kodin ulkopuolella. Niin sanotut kotiviittomat voivat poiketa paljon yleisesti käytössä olevista viittomista. Joissain tilanteissa lapsen kanssa on syytä käyttää myös motorisesti helpotettuja viittomia. Puheterapeutin on tärkeä kertoa tukiviittomaopettajalle, millaisia helponnuksia hän on puheterapiassa käyttänyt. Tämä keskustelu on erityisen tärkeä niissä tilanteissa, joissa viittomat jäävät lapsen puhetta korvaavaksi kommunikaatiokeinoksi.

Keskustelutilaisuuksissa nousi esille, että tukiviittomaopettajat haluaisivat mielellään kuulla puheterapeutin näkemyksiä myös opetuksen järjestämisestä esimerkiksi päiväkodissa. Joskus päiväkotiopetus jää vain sen varaan, tuleeko opettaja ehdottaneeksi asiaa perheelle. Hyvänä käytäntönä pidettiin sitä, että puheterapeutti mainitsee jo tukiviittomaopetuksesta laatimassaan suosituksessa, kannattaako osa opetustunneista järjestää kodin sijasta päiväkodissa, koulussa tai jossain muualla.

Opetuksen päätyttyä tiedonvaihdon merkitys korostuu jälleen. Tällä hetkellä puheterapeutit jäävät usein pimentoon siitä, mitä tukiviittomien perheopetus on sisältänyt, kuinka opetus perheessä on sujunut tai ylipäättään milloin opetus on toteutunut. Tilanne on ristiriitainen sikäli, että yleensä juuri puheterapeutti on opetusta suositellut ja hänen tulisi tehdä myös mahdollinen jatko-opetussuositus. Suositusta on kuitenkin vaikea laatia, jollei tiedä, kuinka ylipäättään ensimmäinen opetusjakso on sujunut. Otimme keskustelutilaisuuksissa esille ehdotuksen, että tukiviittomaopettaja laatisi aina opetuksen päätyttyä palautteen, joka jaettaisiin sosiaalitoimelle, puheterapeutille ja perheelle itselleen. Tällainen palautelomake on ainakin Turun kaupungin sosiaalitoimella käytössä, mutta lomake vaatii päivitystä. Palautelomakkeen vakiinnuttaminen yhtenä tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyön muotona sai kannatusta.

Olisi aivan loistavaa [saada puheterapeutina palautetta opetuksesta]. – – Ehkä mäkin sitten taas seuraavalla kerralla rohkaistun siihen, että voisi suositella. Että tämä on toimiva juttu. Jotenkin se, kun tieto jää sinne [opettajalle], kun en tiedä enkä kuule opetuksesta mitään,

niin se jää vähän ilmaan. Että osaako sitten oikein jatkossa suosittelakkaan. (Puheterapeutti)

Keskustelutilaisuuksissa kävimme läpi, mitä asioita palautelomakkeeseen olisi hyvä kirjata. Lomakkeessa pitäisi näkyä opetusjakson pituus, ajankohta, toteutuneet opetustunnit ja keitä opetukseen on osallistunut. Näiden perustietojen lisäksi olennaista on kertoa, mitä viittomistoa opetus on sisältänyt ja onko mahdolliselle jatko-opetukselle tarvetta. Jatko-opetustarpeesta on hyvä kysyä myös perheen mielipidettä. Perheellä tulee muutenkin olla mahdollisuus kertoa omia näkemyksiään opetuksesta palautelomakkeen kautta. Palautelomake voi toimia tiedonvälityksessä myös silloin, jos opetus on keskeytynyt.

Tukiviittomaopettajat kokivat, että yhteydenpito puheterapeutin kanssa on tärkeää myös silloin, kun tukiviittomaopetusta saava perhe on maahanmuuttaja-taustainen. He kokivat kulttuuriin liittyvän tiedon olevan tarpeellista ennen ensimmäistä tapaamista perheen kanssa. Tällaista tietoa ei välttämättä aina ole edes puheterapeutilla, joten kulttuuriin liittyvää tietoa on hyvä jakaa vastavuoroisesti myös puheterapeutille. Etukäteistiedon tuella molemmat ammattiryhmät voivat keskittyä työhönsä sen sijaan, että heidän tarvitsee jännittää, miten toimia perheen kulttuuriin sopivalla tavalla. Kun tukiviittomaopettaja menee varmalla asenteella perheeseen, on myös luottamussuhteen luominen perheen ja opettajan välille helpompaa.

Jos tämmönen asia on tullut joltain kautta tietoon, että tähän kulttuuriin kuuluu tämmönen ja tämmönen juttu, ettei ensimmäiseksi menisi sellaisia emämokia tekemään, mistä on entistä vaikeampi lähteä luottamusta kerryttämään.(Tukiviittomaopettaja)

Keskustelutilaisuuksissa puhuimme myös yleisestä tiedonvaihdesta tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien ammatteihin liittyen. Toisen työnkuvasta voi olla epäselvyyttä. Puheterapeutit haluaisivat esimerkiksi lisätietoa tukiviittomaopettajien koulutuksesta. He pohtivat, keillä kaikilla on pätevyys toimia tukiviittomaopettajana. Tukiviittomaopettajilla puolestaan ei ole välttämättä tarkkaa käsitystä siitä, mitä asiakkaan kanssa puheterapiassa käytännössä tehdään.

7.3 Työpariajattelu

Yhtenä keskustelun teemana oli työpariajattelu, jossa tarkoituksena oli selvittää, millaisissa erityistilanteissa tukiviittomaopettaja tai puheterapeutti voi kokea tarpeelliseksi kääntyä toisen ammattihenkilön puoleen. Tätä voisi ajatella tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin välisenä tukiverkostona.

Keskusteluissa nousi esille tarve keskustella toisen ammattiryhmän asiantuntijan kanssa erityisesti opetukseen liittyvissä ongelmatilanteissa. Tällaisia tilanteita voisivat olla esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa opettaja ei koe, että perheellä olisi tarvetta tukiviittomien käyttöön, opetus ei muuten suju perheen kanssa tai saatetaan jopa miettiä opetuksen keskeyttämistä. Tukiviittomaopettaja voisi ottaa yhteyttä puheterapeuttiin ja tiedustella, miksi opetusta on alkujaan perheelle suositeltu. Näin opettajalla on mahdollisuus saada uusi näkökulma opetukseen ja opetustuntien laatimiseen.

7.4 Opetusmateriaalit

Tukiviittomaopettajien käyttämät opetusmateriaalit ovat useimmiten itse tehtyjä tai valmiista materiaalista omaan käyttöön sovellettuja. Joillain tukiviittomaopetusta tarjoavilla yrityksillä on valmiita materiaaleja, joita yrityksen työntekijät voivat käyttää. Tukiviittomaopettajien mielestä materiaalin ja materiaali-ideoiden vaihto puheterapeuttien ja muiden opettajien kanssa olisi tärkeää, sillä he huomaavat joskus urautuvansa vanhoihin opetustapoihin. Tällainen konkreettinen materiaalien vaihto tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin välillä on käytännössä hankalaa, sillä se vaatisi tapaamisen. Mutta jos tapaaminen onnistuu, mikään ei estä materiaalin lainaamista.

Molemmat ammattiryhmät kokivat keskusteluissa tärkeänä sen, että opetuksessa sekä puheterapiassa käytettävä materiaali, sanasto ja harjoitukset olisivat yhteneviä. Näin perheelle annettava tukiviittomaopetus ja lapsen puheterapia täydentäisivät ja tukisivat toisiaan paremmin.

Joskus olisi ihan hedelmällistä, että jos puheterapeutti käyttää jonkinlaista materiaalia kielen vahvistamiseen, samaa materiaalia käytäisi sitten vanhempien kanssa viittomien vahvistukseen. – – olisi sama linja siinä opetuksessa. (Tukiviittomaopettaja)

Tällaisia sekä puheterapiassa että perheopetuksessa käytettäviä materiaaleja ovat esimerkiksi lapsen kuvakommunikaatiokansiot. Keskusteluissa tukiviittomaopettajat kertoivatkin usein kysyvänsä perheeltä, millaisia kommunikaatiomateriaaleja heillä on kotona käytössä. Opettaja ei kuitenkaan voi tukeutua perheeseen kaivatessaan toista näkökulmaa opetuksen suunnasta. Perheen on mahdoton arvioida, kuinka opetuksen tavoitteet voidaan toteuttaa, eikä se myöskään ole heidän tehtävänsä.

Perheelle anottavan tukiviittomamateriaalin, kuten Viittis-kansion, hankinnasta on olemassa erilaisia käytäntöjä. Tavallisesti materiaalin hankinnasta vastaa sairaala tai kunta. Kunnissa saattaa olla myös tukiviittomakommunikaatioon liittyviä kirjoja, joita lainataan perheille tarpeen mukaan. Myös esimerkiksi alueellisista Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekeista voi saada materiaalia perheen käyttöön. Yksi ryhmäkeskusteluun osallistuneista tukiviittomaopettajista oli kirjoittanut suosituksia, joilla haettiin kunnilta perheen käyttöön jääviä materiaaleja. Näin voidaan tukea viittomien opiskelua myös opetusjakson päätyttyä.

7.5 Perhe osana yhteistyötä

Keskusteluissa nousi esille perheen merkitys osana yhteistyötä. Puheterapeutit toivat keskusteluissa selkeästi esille, ettei mitään yhteistyötä ja tiedonvaihtoa voida tehdä ilman perheen suostumusta. Puheterapeuteilla on käytössä lomake, jossa on lueteltu ammattiryhmiä, joihin puheterapeutti saattaa olla yhteydessä terapiajakson aikana. Lomakkeesta perhe voi valita, mihin ammattiryhmiin puheterapeutti saa olla yhteydessä. Puheterapeutit kertoivat, että tavallisesti hyvin marginaalinen osa perheistä kieltää minkäänlaisen yhteydenpidon ja yhteistyön.

Vaikka meillä olisi kauhean hienoja skenaarioita, että me tehdään jatkuvasti teidän [opettajien] kanssa yhteistyötä - se ei mikään onnistu, jos meillä ei ole vanhempia tässä alusta asti mukana. Että ne on tietoisia, että tämä on meidän yhteistyökuvio. (Puheterapeutti)

Pitää ajatella, että meidän välinen yhteistyö myös vähentää perheen kuormittamista. Luulen, että moni antaisi siihen luvan. (Puheterapeutti)

Perheen suostumus olisi hyvä saada myös kirjallisena mahdollisia ongelmatilanteita varten. Tärkeää on perustella perheelle, millaisissa asioissa puheterapeutti ja tukiviittomaopettaja ovat yhteydessä ja miksi suostumus halutaan kirjallisena. Perheellä on kuitenkin oltava mahdollisuus kieltäytyä yhteydenpidosta, jos he kokevat sen tarpeettomaksi.

Voitte käydä sen keskustelun siinä [perheen kanssa] läpi, mihin minä tätä [suostumusta] käytän ja miksi se ei riitä, että se on vain suullinen. Se on niin kuin ammattihenkilön turvaksi – – . (Puheterapeutti)

7.6 Tukiviittomaopettajan osallistuminen kuntoutustyöryhmään

Keskusteluissa kysyimme tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien kantaa siihen, kokevatko he tukiviittomaopettajan osallistumisen lapsen kuntoutustyöryhmään tarpeellisena. Muutamit opettajat olivatkin olleet perheen toivomuksesta tai opettajan omasta pyynnöstä mukana kuntoutustyöryhmän istunnoissa. Puheterapeuttien mielestä kuntoutustyöryhmään osallistuminen voisi olla hyvä asia, sillä sieltä tukiviittomaopettaja saisi sellaista tietoa lapsen kielen kuntouksesta, mitä hän ei sosiaalitoimelta saa perheopetusta vastaanottaessaan. Kuitenkin keskustelussa otettiin esille myös se, onko tukiviittomaopettajalla oikeus kuulla kaikkea, mitä istunnossa puhutaan. Kaikki kuntoutustyöryhmässä käsiteltävät asiat eivät ole opetuksen kannalta tärkeitä. Tukiviittomaopettajat ja puheterapeutit ehdottivatkin, että tukiviittomaopettajat voisivat osallistua kuntoutustyöryhmän istuntoon vain siltä osin, kun se on perusteltua.

Täytyy myös ajatella sitä, että kun tehdään kuntoutussuunnitelmaa lapselle, viittomaopetus on hyvin pieni osa sitä – – voisin ajatella, että mikä on se teidän [opettajien] oikeus kuulla kaikkia siihen perheeseen kuuluvia asioita. (Puheterapeutti)

Te olette myös oman ammattinne ainoat edustajat kertomassa siinä [istunnossa], missä keskeneräinen opetusjakso nyt menee tai mihin se päättyi – – . (Puheterapeutti)

Tukiviittomaopettajat kokivat tiedonsaannin kannalta osallistumisen kuntoutustyöryhmään perustelluksi, mutta heidän mielestään sille ei aina kuitenkaan ole tarvetta. Jos opetusjakso on erityisen pitkä tai jos lapsen tilanne on jollakin tavalla erityinen ja vaatii opetukselta tavallista enemmän, opettajat kokivat osallistumisen kuntoutustyöryhmän tapaamisiin hyödylliseksi.

Puheterapeutit painottivat, että kuntoutustyöryhmään osallistumiseen vaaditaan aina perheen lupa. Puheterapeutit eivät voi halutessaankaan pyytää kuntoutustyöryhmään ulkopuolisia henkilöitä. Tukiviittomaopettajan on siis keskusteltava kuntoutustyöryhmään osallistumisesta ensin perheen kanssa.

Ongelmana tukiviittomaopettajan osallistumisessa kuntoutustyöryhmään on se, ettei opetuksen sisältöön ole laskettu tällaista konsultointiaikaa, vaan opettajat osallistuvat mahdollisiin tapaamisiin omalla ajallaan ja ilman korvausta. Haja-asutusalueella pitkät välimatkat ovat myös yksi hankaloittava tekijä kuntoutustyöryhmään osallistumisessa. Ryhmäkeskustelussa tukiviittomaopettajat toivat esiin tarpeen lisätä opetuksen osaksi konsultointiaikaa. Näin opettajan olisi mahdollista selvittää työajalla lapsen kieleen ja opetuksen sisältöön vaikuttavia tekijöitä. Näin opetuksen laatu paranisi ja opetus vastaisi paremmin perheen tarpeisiin.

8 TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN JA PUHETERAPEUTTIEN MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN TOIMINTAMALLI

8.1 Toimintamalli

Ryhmäkeskusteluiden pohjalta lähdimme työstämään tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien moniammatillisen yhteistyön toimintamallia (LIITE 2: Yhteistyön avaimet). Ryhmäkeskusteluissa tukiviittomaopettajat ja puheterapeutit olivat yhtä mieltä siitä, että yhteistyöhön ohjaava toimintamalli on tarpeellinen. Kuitenkin opettajat pitivät tärkeänä sitä, ettei toimintamalli ole liian sitova. Myös meidän ajatuksenamme oli, että toimintamalli on vain suuntaa antava työväline, jonka jokainen voi ottaa käyttöön omien tarpeidensa mukaisesti.

Jaoimme toimintamallin kolmeen eri osaan: yhteydenpitoon opetuksen alkaessa ja päättyessä sekä muihin mahdollisiin yhteistyömuotoihin. Toimintamallin osaksi laadimme yhteydenpidon suostumuslomakkeen, selkokielen suostumuslomakkeen ja tukiviittomaopetuksen palautelomakkeen.

Alkuyhteydenpitoon oli tärkeä määritellä, että tukiviittomaopettajan vastuulla on ottaa ensimmäiseksi yhteyttä puheterapeuttiin. Jos aloitteentekijää ei olisi selkeästi määritetty, olisi kumpikin ammattihenkilö saattanut vain jäädä odottamaan toisen yhteydenottoa. Tukiviittomaopettaja valikoitui ensimmäiseksi yhteydenottajaksi siksi, että puheterapeutti ei välttämättä saa tietoonsa, kuka perheen opettaja on tai milloin opetus alkaa. Huomionarvoista oli kuitenkin myös mainita, että vaikka tukiviittomaopettaja ei itse kokisi tarvetta yhteydenpidolle, saattaa puheterapeutti silti kaivata tietoja opetuksesta. Yhteydenpito tapahtuu puhelimitse, koska sähköpostiviesteihin ei voi tietosuojaan vuoksi kirjoittaa asiomaisten nimiä. Toimintamallissa oli syytä perustella myös, miksi yhteydenpitoon tarvitaan aina perheen suostumus. Suostumuslomakkeesta kerrotaan luvussa 8.2.

Halusimme nostaa toimintamalliin myös mahdollisia yhteydenpidon aiheita. Puheterapeutit tekevät paljon yhteistyötä eri ammattiryhmien kanssa, mutta tukiviittomaopettajille moniammatillinen yhteistyö on uusi asia. Tästä syystä koimme tarpeelliseksi avata tarkemmin, millaisissa asioissa yhteydenpito on aiheellista. Kirjasimme toimintamalliin viisi yhteydenpidon kannalta olennaista teemaa: tukiviittomien opetuksen suosituksen taustat, lapsen kommunikoinnin kuvaus, opetuksen sisältö, perheen erityistarpeet sekä yleinen toisen työnkuvaan liittyvä tiedonvaihto. Avasimme näistä neljää teemaa vielä tarkentavilla näkökulmilla.

Opetuksen jälkeiseen yhteydenpitoon liittyen toimintamalliin perusteltiin, miksi tukiviittomaopetuksen palautelomake on tarpeellinen. Korostimme, että palautelomake on vapaasti tukiviittomaopettajien käytettävissä. Koska ryhmäkeskustelutilaisuuksissa oli epäselvyyttä, arvioiko palautelomake tukiviittomaopettajan suoriutumista vai opetuksen merkitystä, toimintamalliin oli hyvä selventää palautelomakkeen ja opettajan henkilökohtaisen palautteen ero. Palautelomakkeessa korostimme myös, että jos opetus keskeytyy, palautteen lähettäminen eteenpäin on silti tärkeää. Palautelomakkeesta kerrotaan luvussa 8.3.

Toimintamalliin kirjattiin muihin mahdollisiin yhteistyömuotoihin tukiviittomaopettajan osallistuminen kuntoutustyöryhmän tapaamisiin. Korostimme kuitenkin, että tukiviittomaopettajan osallistuminen on perusteltua vain niiltä osin, kun ryhmässä käsitellään opetusta. Perheeltä pyydetty lupa tukiviittomaopettajan osallistumiseen oli syytä mainita tämänkin asian yhteydessä.

Toimintamallista tehtiin PDF-muotoinen dokumentti. Se on lukittu tiedostomuoto, joka soveltuu sähköisten julkaisujen siirtämiseen. Julkaisujen ulkoasu säilyy kaikissa käyttöjärjestelmissä samana. Toimintamallia jaettiin sähköisesti ammattijärjestöjen ja tulkkausalan yritysten kautta tukiviittomaopettajille ja puheterapeuteille.

8.2 Suostumuslomake

Idea suostumuslomakkeen (LIITE 2: Yhteistyön avaimet) laatimisesta osaksi toimintamallia nousi esille ryhmäkeskustelutilanteessa. Puheterapeuteilla on käytössä vastaava suostumuslomake yhteydenpidosta eri ammattihenkilöiden välillä ja erityisesti heidän näkökulmastaan asia koettiin tarpeellisena.

Suostumuslomakkeen laatimisessa koimme tärkeänä kirjoittaa lomakkeeseen perustelun, miksi tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteydenpito on tärkeää. Näin toivomme, että perheen mahdollinen vastustus yhteydenpitoon häviää. Ryhmäkeskusteluiden perusteella pääasiassa perheiden asenne moniammatillista yhteistyötä kohtaan on kuitenkin positiivinen. Jotkut perheet jopa ihmettelevät, ettei tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välinen yhteistyö ole automaattista. Koska suostumuslomake koettiin ryhmäkeskusteluissa tärkeänä asiana, päätettiin se laatia myös selkokielisenä (LIITE 2: Yhteistyön avaimet) esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden tarpeisiin.

8.3 Palautelomake

Palautelomakkeen (LIITE 2: Yhteistyön avaimet) koostamisessa tärkeää oli se, että palautelomakkeesta tulisi helppokäyttöinen. Ryhmäkeskusteluissa nousi esiin toive, että palautelomakkeessa olisi mahdollisimman paljon monivalintakysymyksiä. Päädyimme kirjaamaan monivalintakysymykseksi muun muassa opetuksen keskeytyksen syyt. Keskeytys saattaa joskus olla herkkäluontoinen asia ja siksi sitä voisi olla vaikea kirjoittaa auki. Vastausvaihtoehdoiksi muotoutui perheen elämäntilanne, tukiviittomien soveltumattomuus lapsen kommunikatiivimenetelmäksi sekä muu syy. Halusimme, ettei ”muu syy” -kohtaa tarvitse erikseen perustella, koska keskeytyksen syy saattaa olla arkaluontoinen.

Muita monivalintakysymyksiksi hyvin soveltuvia teemoja olivat opetuspaikat (koti, päiväkot, koulu, muu) sekä opetusmateriaalit ja -menetelmät. Opetusmateriaalien ja -menetelmien vastausvaihtoehdot ovat opettajan valmistamat materiaalit, painetut opetusmateriaalit, pelit ja leikit, internetistä löytyvät materiaalit,

perheen omat materiaalit, toiminnallinen opetus ja muut, mitkä. Opettajan on helppo ja nopea vastata tähän rastittamalla sopivat vaihtoehdot. Jätimme kuitenkin tilaa myös tarkempaan erittelyyn, mitä mainitut materiaalit ovat käytännössä olleet.

Avoimien kysymysten kautta tukiviittomaopettaja kertoo palautelomakkeessa opetuksen sisällöstä ja sujumisesta. Näkökulma opetuksen sujumiseen on perheen arvioimisen tai opettajan suoriutumisen sijaan se, kuinka viittomat toimivat perheen kommunikaatiossa ja havaitsiko tukiviittomaopettaja muutosta perheen kommunikaatiossa opetuksen myötä. Tärkeää oli kuitenkin myös määritellä konkreettisemmin opetuksen tuloksia. Asetimme sitä varten kysymyksen ”Mitkä viittoma-aihepiirit olivat perheelle helppoja ottaa arjessa käyttöön?”.

Ryhmäkeskusteluissa oltiin yhtä mieltä siitä, että palautelomakkeeseen tarvitaan myös perheen näkökulma. Teimme lomakkeeseen oman kohdan vanhempien pohdinnalle, miten he tukiviittomaopetuksen kokivat. Vanhemmat kertovat, mikä heille on viittomakommunikaatiossa ollut helppoa tai vaikeaa ja ovatko he kokeneet tukiviittomaopetuksesta olleen hyötyä. Vanhemmilla on mahdollisuus sanoa myös oma näkemyksensä siitä, kokevatko he mahdollisen jatko-opetuksen tarpeelliseksi.

Palautelomakkeeseen oli tärkeä määritellä myös lomakkeen jakelu. Tukiviittomaopettajan tulee toimittaa lomake sosiaalitoimelle, puheterapeutille ja ottaa omat kopiot perheelle ja itselleen. Mikäli tukiviittomien opetusta on perheelle suositellut joku muu kuin lapsen hoitava puheterapeutti, pitää lomake toimittaa myös suosittelevalle puheterapeutille. Tämä tieto selviää lapsen kuntoutussuunnitelmasta, jonka tukiviittomaopettajan on hyvä pyytää perheeltä nähtäväksi. Tukiviittomaopettajan on tärkeä muistaa myös mainita perheelle, että jos he myöhemmin saavat tukiviittomien jatko-opetusta ja opettaja perheessä vaihtuu, uudelle opettajalle on tärkeä näyttää palautelomake aikaisemmasta opetusjaksosta.

9 POHDINTA

Moniammatillisuudesta on muodostunut yksi muuttuvan työelämän tunnusmerkeistä. Erityisesti asiakaslähtöisyyden tavoittelemisen luo tarvetta uudenlaisiin yhteistyömalleihin. Pelkästään oman näkemyksen varassa työskenteleminen harvoin kehittää työn tulosta.

Moniammatillisen yhteistyön suurena haasteena on resurssien löytyminen. Kiihkeisen työelämän keskellä yhteistyökuviot ja kehittämishankkeet voidaan kokea jopa rasitteena. Tukiviittomaopettajan yhteistyöverkoston laajentamisessa erityinen ongelma lienee se, ettei tukiviittomaopettajan työnkuvaa ole tarkkaan määriteltä. Tukiviittomaopettajien voi olla vaikeaa laajentaa työnkuvaansa, koska he veloittavat pelkästään antamistaan opetustunneista. Yhteydenpito esimerkiksi puheterapeuttiin tapahtuu opettajan omalla ajalla ja jää opettajan oman aktiivisuuden varaan. Alalle hyvä kehityssuunta olisikin se, että opettaja voisi veloittaa myös konsultointiajasta niin, ettei se olisi pois perheelle myönnettyistä opetustunneista.

Opinnäytetyömme osana järjestetyt ryhmäkeskustelutilaisuudet onnistuivat hyvin, ja aihevalintamme sai osallistujilta kannustavan vastaanoton. Sen myötä oli helppo vakuuttua, että olimme tarttuneet tärkeään aiheeseen. Vaikka osallistujia ryhmäkeskusteluissa oli verrattain vähän, keskustelu oli aktiivista niin Turussa kuin Helsingissäkin. Eri alueilla on erilaisia käytäntöjä tukiviittomien perheopetukseen liittyen, mutta kehitystarpeet moniammatillisuuden vahvistamisen suhteen tuntuivat olevan samankaltaisia. Uskomme, että perheopetuksen ongelmat ovat alan hiljaista tietoa, ja tämä opinnäytetyö omalta osaltaan tekee niitä näkyviksi.

Toimintamallin laatiminen ryhmäkeskusteluiden pohjalta osoittautui onnistuneeksi työmenetelmäksi. Ryhmäkeskusteluista nousi esiin selkeitä yhteistyön ongelmakohtia, joiden kautta toimintamallia oli helppo koostaa. Toimintamallin laatimisen haasteena oli saada toimintamallista suuntaa antava, mutta samalla mahdollisimman konkreettinen työväline. Uskomme onnistuneemme tässä kui-

tenkin hyvin. Tärkeää on muistaa, että työssämme rakennetaan vasta moniammatillisen yhteistyön perustuksia. Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyökäytäntöjen vakiintuminen on varmasti vielä monen kehitysaskelen päässä.

Tämän opinnäytetyön mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla laatimamme toimintamallin laajentaminen esimerkiksi opasvihoksi. Muutaman vuoden kuluttua olisi myös mielenkiintoista selvittää, onko toimintamalli otettu käyttöön, ja millaisia kokemuksia sen käytöstä on saatu. Opinnäytetyöhömmä liittyvien ryhmäkeskustelujen aikana huomasimme paitsi moniammatillisen yhteistyön merkityksen, myös tarpeen kehittää yhteistyötä oman ammattikuntamme sisällä. Monesti viittomakielen tulkit tekevät tukiviittomaopetusta sivutyönään, ja ehkä siitä syystä alan kehittämistarpeita ei ole kunnolla huomioitu. Ala ei ole järjestäytynyt ja siksi erityisesti eri koulutustaustalla työskentelevien tukiviittomaopettajien välinen yhteistyö on lähes olematonta. Oleellista olisi tällä hetkellä löytää joku taho vastaamaan opettajarekisterin kokoamisesta ja ylläpitämisestä.

Olemme erityisen tyytyväisiä siihen, että opinnäytetyömme oli työelämälähtöinen ja se koettiin ajankohtaiseksi juuri nyt. Jäämme mielenkiinnolla seuraamaan, millaisen vastaanoton toimintamalli tulevilta käyttäjiltään saa.

LÄHTEET

Ammattinetti i.a. Puheterapeutti. Viitattu 2.4.2011.

http://www.ammattinetti.fi/web/guest/ammattit?p_p_id=akyssearchama-ti_INSTANCE_g0j8&p_p_action=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&

Autio, Anu & Ylijoki, Sanna i.a. Ideoita ja ajatuksia – opas tukiviittomien opettajille. Helsinki: Viittomakielen Osuuskunta Via.

Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Viittomakielentulkki (AMK). Viitattu 26.2.2011.

http://www.diak.fi/sahk_ops_1011?sisalto=*ops&ops=vtk

Humak - opinto-opas 2010–2011 8/2010 Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Viitattu 26.2.2011.

<http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/HUMAK-opinto-opas2010-2011.pdf>

Huuhtanen, Kristina 2001. Lukijalle. Teoksesta Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhannen taitteessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 7–9.

Hynynen, Heidi; Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2010. Elämä käsillä – Viittomakielentulkin ammattikuva. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/A_5_ISBN_9789524931014.pdf

Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy, 26–48.

Joutsia, Karoliina. Viittomakielen lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku.
Henkilökohtainen tiedonanto 28.3.2011.

Joutsia, Karoliina. Viittomakielen lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku.
Sähköpostiviesti 3.3.2011. Vastaanottaja Tanja Koskiniemi.

Joutsia, Karoliina 2009. Viittomien perheopetus – didaktisen kolmion malli.
Turun yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Proseminaari-tutkielma.

Kantti.net i.a. Perheopetus. Viitattu 2.4.2011.
<http://www.kantti.net/viittomakieli/viittomakommunikaatio-3>

Kela 11.6.2009. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelut Kelalle 1.9.2010
– uusi yksikkö Turkuun. Viitattu 2.4.2011.
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/110609122919ML?OpenDocument&year=2009>

Kihlman, Eija 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla.
Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja
ammattilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–117.

Metteri, Anna 1996. Johdanto. Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Helsinki: Edita, 9–10.

Papunet i.a. Esineillä kommunikointi. Viitattu 1.5.2011.
<http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/esineilla-kommunikointi.html>

Rantamäki, Satu. Viittomakielen lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku.
Henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2011.

Rekola, Leena 2008. Sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy, 9–25.

Suomen Puheterapeuttiliitto ry i.a. Sinustako puheteraputti? Viitattu 26.2.2011. <http://www.puheterapeuttiliitto.fi/fi/puheterapia/puheterapiapalvelut/>

von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Trogen, Ada 2010. Ammatillisuutta kommunikaatio-opetuksen järjestämiseen. Kielisilta 4/2010, 16.

Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 26.10.2010.

Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 1.12.2010.

Tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmän muistio 2.3.2011.

Turun yliopistollinen keskussairaala 1.7.2005 Kuntoutustyöryhmä. Viitattu 26.2.2011. <http://www.tyks.fi/fi/1517/1629/>

Vironmäki, Minna. Puheteraputti. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin apuvälinekeskus Tikoteekki. Turku. Sähköpostiviesti 31.3.2011. Vastaanottaja Tanja Koskiniemi.

LIITTEET

LIITE 1

YHTEYDENPITO

Minkälaista yhteydenpitoa viittomaopettajan ja puheterapeutin välillä tällä hetkellä on? Minkälaisia kokemuksia sinulla on? Minkälaisen yhteydenpidon/yhteistyön näkisit tarpeellisenä? Onko puheterapeuttien ja opettajien yhteydenpidon tarpeissa eroja? Voit pohtia esimerkiksi:

Puheterapeutit:

- Saatto tiedon, milloin opetus on alkanut perheessä?
- Kuka on opettaja?
- Miten opetus on sujunut?

Opettajat:

- Tiedätkö kuka on lapsen puheterapeutti?
- Tiedätkö lapsen diagnoosia? Onko tästä tiedosta ollut hyötyä (vaikuttanut esim. opetuksen suunnitteluun) tai oletko kokenut tiedon puutteesta olevan jotakin haittaa?

YHTEYDENPIDON KULKU

- Mikä on riittävää yhteydenpitoa?
- Missä vaiheessa opetusta yhteydenpito olisi tarpeellisinta?
 - Aloituspalaveri (tapaaminen/puhelin/sähköposti)
 - Väliraportointi?
 - Opetuksen päätyttyä opettajan laati palautelomake ja jatko-opetuksen suositus

MUU TIEDONVAIHTO

- Mistä asioista opettajat ja puheterapeutit voisivat tarvita yleisesti ottaen lisätietoa toistensa ammattiin liittyen? Oletko esimerkiksi työssäsi huomannut, että toinen ammattiryhmä ei ymmärrä sinun työnkuvaasi?

TYÖPARIAJATTELU

- Jos esimerkiksi opetus ei toimi, voisiko opettaja puhua asiasta puheterapeutin kanssa? Jos opettaja päättää keskeyttää opetuksen, ilmoitetaanko asiasta myös puheterapeutille?
- Muita mahdollisuuksia toimia työparina?

MATERIAALIT

- Voisivatko puheterapeutti ja opettaja jotenkin hyödyntää toistensa opetusmateriaaleja? Ideoiden vaihtoa, suosituksia jne.
- Jos perheeseen hankitaan oppimateriaalia esim. Viittis-kansio, kenen vastuulla ovat suositukset, myöntämiset ja hankinnan käytännön toteutus?

PERHE

- Voiko puheterapeuttien ja viittomaopettajien moniammatillinen yhteistyö olla vain ilmoitusluontoinen asia perheelle, vai pitääkö yhteydenpitoon pyytää perheen suostumus? Jos perhe ei anna suostumusta, voisiko perhettä pyytää täyttämään jonkinlaisen esitietolomakkeen ennen opetuksen alkua? Mitä tietoja lomakkeessa tulisi olla?
- Perheiden erityistarpeet? Esimerkiksi maahanmuuttajaperheet → Millainen tiedonvaihto on näissä tilanteissa olennaista?
- Lapsen kuntoutustystöryhmä: Voisiko opettaja kuulua siihen? Onko tämä perusteltua?

TOIMINTAMALLI

Opinnäytteemme tavoitteena on luoda toimintamalli puheterapeuttien ja opettajien väliseen yhteistyöhön.

- Voidaanko / halutaanko toimintamallista luoda perheopetukseen vakiintunut käytäntö? Koetaanko sellainen rasitteena vai oikeasti omaa työtä helpottavana tekijänä?
- Pitäisikö toimintamallin olla suositus, jota voi vain tarpeen tullen hyödyntää?
- Mitä asioita toimintamalliin tulisi kirjata?

Keskustelu on vapaa! Jokainen voi tuoda keskusteluun lisää näkökulmia, joita olisi hedelmällistä yhdessä pohtia!

YHTEISTYÖN AVAIMET

TOIMINTAMALLI TUKIVIITTOMAOPETTAJIEN
JA PUHETERAPEUTTIEN MONIAM-
MATILLISEEN YHTEISTYÖHÖN

Tämä toimintamalli on koottu osana opinnäytetyötä*, jonka tarkoituksena on kehittää tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyötä. Toimintamallin avulla pyritään luomaan vakiintunutta yhteistyötä tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien välille. Toimiva yhteistyö lisää tukiviittomien perheopetuksen laatua ja auttaa tukiviittomaopettajaa suunnittelemaan perheen tarpeita vastaavaa opetusta.

Toimintamalli on suuntaa antava työväline, jota jokainen voi käyttää omien tarpeidensa mukaisesti. Toimintamallissa on ohjeita opetuksen alussa ja lopussa käytävään yhteydenpitoon sekä muihin mahdollisiin yhteistyömuotoihin. Lisäksi toimintamalli sisältää yhteydenpitoon tarvittavat lomakkeet: suostumus- ja palautelomakkeen.

* Toimintamalli perustuu Diakonia-ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opinnäytetyöhön (YHTEISTYÖN AVAIMET – toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien väliseen moniammatilliseen yhteistyöhön) Theseuksen linkki. Toimintamallin sisältö on koottu keväällä 2011 opinnäytetyön osana järjestetyistä ryhmäkeskustelutilaisuuksista, joihin osallistui tukiviittomaopettajia ja puheterapeutteja. Turussa on kokoontunut tukiviittomaopettajien ja puheterapeuttien yhteistyöryhmä syksystä 2010 lähtien. Yhteistyöryhmä on myös osaltaan vaikuttanut toimintamallin sisältöön.

ALKUYHTEYDENPITO

Yhteydenpidon tulisi lähteä tukiviittomaopettajasta, koska puheterapeutti ei välttämättä saa tietoonsa, kuka perheen opettaja on. Paras tapa olla yhteydessä puheterapeuttiin on puhelimitse, koska sähköpostiviesteihin ei voi tietosuojaan vuoksi kirjoittaa asianomaisten nimiä.

Kun tukiviittomaopettaja saa sosiaalitoimelta toimeksiannon tukiviittomien perheopetuksesta, sosiaalitoimelta ei välttämättä saa puheterapeutin yhteystietoja. Tiedot hoitavasta puheterapeutista saadaan perheeltä ensimmäisellä opetuskerralla. Opettaja tarvitsee kuitenkin yhteydenpitoon aina perheen suostumuksen. Suostumus on hyvä pyytää kirjallisena, koska se toimii ammattihenkilön turvana mahdollisissa ongelmatilanteissa. Tämän dokumentin lopusta löytyy valmis suostumuslomake, jonka voi ottaa käyttöön sellaisenaan tai muokata tarvittaessa. Suostumuslomake on laadittu myös selkokielenä erityistilanteita varten. Joissain erityistilanteissa tukiviittomaopettaja saattaa kokea tarvetta olla yhteydessä puheterapeuttiin jo ennen opetuksen alkua. Tällöin on hyvä pyytää suullinen suostumus perheeltä puhelimitse.

Vaikka tukiviittomaopettaja ei itse kokisi tarvetta yhteydenpitoon, puheterapeutti voi silti kaivata tietoja opetuksesta. Puheterapeutti haluaa yleensä tietää, milloin opetus on toteutunut ja saada palautteen opetuksen sujumisesta. Puheterapeutilla saattaa olla myös toiveita opetuksen sisällön suhteen, ja tästä syystä opettajan olisi hyvä olla yhteydessä puheterapeuttiin heti opetuksen alettua.

YHTEYDENPIDON AIHEET

Suosituksen taustat

Puheterapeutti voi antaa tukiviittomaopettajalle lisätietoja siitä, miksi perheelle on suositeltu tukiviittomien perheopetusta.

Kommunikoinnin kuvaus

Pelkän diagnoosin perusteella tukiviittomaopettaja ei välttämättä saa käsitystä lapsen varsinaisesta kommunikointitavasta. Näin ollen on hyvä keskustella tarkemmin puheterapeutin kanssa lapsen kommunikointiin liittyvistä asioista.

Opetuksen sisältö

Puheterapeutin asiantuntijuutta lapsen kommunikaatiosta kannattaa hyödyntää opetuksen suunnittelussa. Tukiviittomaopettajan on hyvä kuulla puheterapeutin näkemys siitä, mitä opetuksessa kannattaa painottaa esimerkiksi viittomiston suhteen. Perheelle annettavan tukiviittomaopetuksen ja lapsen puheterapian on hyvä tukea ja täydentää toisiaan. Myös opetusmateriaaleista ja esimerkiksi lapsen kuvakommunikaatiokansion käytöstä osana opetusta voi olla tarpeellista keskustella puheterapeutin kanssa.

Perheen erityistarpeet

Tiedonvaihto voi olla tarpeen, jos esimerkiksi opetusjakso on normaalia pidempi tai jos tukiviittomat jäävät lapsen pysyväksi kommunikaatiokeinoksi.

Yleinen toisen työnkuvaan liittyvä tiedonvaihto

OPETUKSEN JÄLKEEN

Opetuksen päätyttyä on ensiarvoisen tärkeää, että puheterapeutti saa tiedon opetuksen sujumisesta. Tieto on olennaista puheterapian ja mahdollisen jatko-opetussuosituksen laatimisen kannalta. Tästä toimintamallista löytyy palautelomake, jonka avulla tiedot saa opetuksen päätyttyä helposti eteenpäin. Palautelomake kuuluu toimittaa suosittellevalle ja hoitavalle puheterapeutille (jos he ovat eri henkilö) sekä sosiaalitoimelle, joka on tehnyt päätöksen tukiviittomaopetuksen myöntämisestä perheelle. Myös tukiviittomaopettajalle ja perheelle jää palautelomakkeesta kopiot. Palautelomake löytyy tämän dokumentin lopusta, ja se on vapaasti tukiviittomaopettajien käytettävissä.

Palautelomakkeen tarkoitus ei ole arvioida tukiviittomaopettajan suoriutumista opetustyössä vaan helpottaa puheterapeutin arviota tukiviittomien jatko-opetuksen tarpeesta. Opettaja voi halutesaan pyytää perheeltä lisäksi henkilökohtaista palautetta työstään. Jos opetus keskeytyy, palautelomakkeeseen kirjataan keskeytyksen syy. Myös opetuksen keskeytyessä on tärkeää, että palaute opetuksesta tavoittaa sosiaalitoimen ja puheterapeutin. Opetuksen mahdollisesta keskeyttämisestä voi kuitenkin olla hyvä keskustella puheterapeutin kanssa myös puhelimitse.

MUUT MAHDOLLISET YHTEISTYÖMUODOT

Joskus on perusteltua, että tukiviittomaopettaja osallistuu lapsen kuntoutustyöryhmän tapaamisiin. Opettaja voi kertoa kuntoutustyöryhmälle tukiviittomien perheopetuksen tilanteesta ja saada vastavuoroisesti omaa työtään helpottavaa tietoa ryhmältä. Tukiviittomaopettajan osallistuminen kuntoutustyöryhmään on kuitenkin perusteltua vain niiltä osin, kun ryhmässä käsitellään opetusta. Opettaja osallistuu kuntoutustyöryhmään aina perheen luvalla.

SUOSTUMUS

Tukiviittomaopettajan on hyvä olla yhteydessä lapsenne puheterapeuttiin. Tukiviittomaopettaja ja puheterapeutti keskustelevat esimerkiksi opetuksen tavoitteista, sisällöstä sekä opetusmateriaaleista. Puheterapeutilla saattaa myös olla toiveita opetuksen sisällön suhteen. Opettaja tarvitsee puheterapeutin asiantuntemusta opetuksen suunnittelun tueksi. Näin opetus vastaa paremmin kunkin perheen yksilöllisiä tarpeita. Tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin yhteydenpito on mahdollista vain vanhempien luvalla.

Annan suostumukseni yhteydenpitoon.

En anna suostumustani yhteydenpitoon.

Päivämäärä _____

Huoltajan allekirjoitus

Sitoudun noudattamaan perheen päätöstä.

Opettajan allekirjoitus

SUOSTUMUS

Tukiviittomaopettajan ja lapsenne puheterapeutin yhteydenpito on tärkeää.

Tukiviittomaopettaja ja puheterapeutti keskustelevat tukiviittomaopetuksen tavoitteista, sisällöstä ja opetusmateriaaleista.

Puheterapeutti voi vaikuttaa opetuksen sisältöön tarvittaessa.

Opettaja saa tukea opetuksen suunnitteluun puheterapeutilta.

Tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin yhteydenpidon avulla voimme tarjota teille sopivaa opetusta.

Tukiviittomaopettajan ja puheterapeutin yhteydenpito on mahdollista vain, jos vanhemmat antavat siihen luvan.

Suostun yhteydenpitoon.

En suostu yhteydenpitoon.

Päivämäärä _____

Huoltajan allekirjoitus

Sitoudun noudattamaan perheen päätöstä.

Opettajan allekirjoitus

PALAUTE TUKIVIITTOMIEN OPETUKSESTA

Lapsen nimi _____

Syntymäaika _____

Osoite _____

Huoltajan nimi _____

Puhelinnumero _____

Tukiviittomaopettaja _____

Puhelinnumero _____

Opetuksen alkamis- ja päättymisajankohta _____

Opetukseen myönnetty tuntimäärä / toteutunut tuntimäärä _____ / _____

Opetus keskeytyi, syy:

Perheen elämäntilanne

Tukiviittomien soveltumattomuus lapsen kommunikaatiomenetelmäksi

Muu syy

Opetusta on annettu

kotona, _____ tuntia

päiväkodissa, _____ tuntia

koulussa, _____ tuntia

muualla, missä? _____, _____ tuntia

Opetukseen ovat osallistuneet _____

Perheen kanssa käytetyt opetusmateriaalit ja -menetelmät:

Opettajan valmistamat materiaalit

Painetut opetusmateriaalit

Pelit, leikit

Internetistä löytyvät materiaalit

Perheen omat materiaalit

Toiminnallinen opetus, esim. retket

Muut, mitkä? _____

Tarkempi kuvaus materiaaleista ja menetelmistä (vapaaehtoinen) _____

Opetuksen sisältö

(mm. perheen arkeen, ruokailuun, tunteisiin ja toimintaan liittyvää viittomakommunikaatiota):

Tukiviittomaopettajan mietteitä viittomien toimivuudesta perheen kommunikaatiossa. Havaitsiko opettaja muutosta perheen kommunikaatiossa opetuksen myötä? Mitkä viittoma-aihepiirit olivat perheelle helppoja ottaa arjessa käyttöön? Muuta? _____

Jatko-opetussuositus, perustele molemmissa tapauksissa.

(Tämä on suositus sosiaalitoimea varten. Tarvittaessa sosiaalitoimi pyytää puheterapeutin lausunnon tai kuntoutustyöryhmän kannanoton asiaan.)

- Suosittelen jatko-opetusta
- Tällä hetkellä jatko-opetukselle ei ole tarvetta

Perustelut, mietteitä myös jatko-opetuksen tarpeista ja sisällöstä _____

Vanhempien kokemukset tukiviittomaopetuksesta. Onko tukiviittomaopetuksesta ollut hyötyä? Mikä viittomakommunikaatiossa on ollut helppoa tai vaikeaa? Koetteko mahdollisen jatko-opetuksen tarpeelliseksi? _____

Päiväys _____

Opettajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Tukiviittomaopettaja toimittaa tämän lomakkeen opetuksen päätyttyä seuraaville tahoille:

- Sosiaalitoimi
- Puheterapeutti (sekä suosittelevalle että hoitavalle puheterapeutille, jos he ovat eri henkilö)
- Perhe (Jos perhe saa jatko-opetusta ja opettaja vaihtuu, perheen on hyvä näyttää palautelomake uudelle opettajalle)